

УДК 37-056.2/.3(477)(043.3)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2\(68\)-19](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2(68)-19)

Світлана СИДОРЕНКО

аспірантка кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом,
вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна, 03039

ORCID: 0000-0002-3362-0607

Svitlana SYDORENKO

Postgraduate Student at the Department Public Administration, Interregional Academy of Personnel
Management, 2, Frometivska str., Kyiv, Ukraine, 03039

ORCID: 0000-0002-3362-0607

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЮ АДАПТАЦІЄЮ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У БЕЗБАР'ЄРНІЙ СФЕРІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF SOCIAL AND COMMUNICATIVE ADAPTATION OF PERSONS WITH SPECIAL NEEDS IN THE BARRIER-FREE SPHERE OF THE EDUCATIONAL SPACE OF UKRAINE

У запропонованій статті аналізуються поняття «адаптація», «комунікація» та «соціалізація», розглядаються як категоріальні поняття публічного управління та їх механізми у безбар'єрній сфері освітнього простору України. Звертається увага на існування різних наукових підходів до розуміння цих понять, спільним для яких є визнання наявності взаємозв'язку між ними. Підкреслюється багатofакторність взаємодії згаданих понять, що зумовлює необхідність їх подальшого дослідження.

Розглядаються види й рівні адаптації особистості, співвідношення соціально-комунікативної адаптації та соціалізації осіб з особливими потребами. Наголошено на тому, що соціальна та комунікативна адаптація може бути успішною виключно за певної рівноваги між загальносоціальною та груповою адаптаціями.

Публічне управління безбар'єрною сферою в освітньому просторі автор розглянуто як функціонально обов'язкову динамічну систему найвищого рівня значущості, завдяки якому функціонує соціально-генетичний механізм, що визначає й забезпечує становлення та вдосконалення особистості, набуття, передачу й розробку нових наукових знань, надбань культури з покоління у покоління [8, с. 67].

Ключові слова: наукові підходи, адаптація, соціалізація, комунікація, публічне управління, особи з особливими потребами.

In the proposed article, the concepts of "adaptation", "communication" and "socialization" are analyzed, considered as categorical concepts of public administration and their mechanisms in the barrier-free sphere of educational space of Ukraine. Attention is drawn to the existence of different scientific approaches to the understanding of these concepts, which have in common the recognition of the existence of a relationship between them. The multifactorial interaction of the mentioned concepts is emphasized, which necessitates their further research.

The types and levels of personality adaptation, the relationship between social and communicative adaptation and socialization of persons with special needs are considered. It is emphasized that social and communicative adaptation can be successful only if there is a certain balance between general social and group adaptation.

The author considers the public management of the barrier-free sphere in the educational space as a functionally mandatory dynamic system of the highest level of significance, thanks to which the socio-genetic mechanism functions, which determines and ensures the formation and improvement of the personality, the acquisition, transfer and development of new scientific knowledge, cultural heritage from generation to generation [8, p. 67].

Key words: scientific approaches, adaptation, socialization, communication, public administration, persons with special needs.

Постановка проблеми та актуальність. Проблема соціально-комунікаційної адаптації осіб з особливими потребами розглядається як основа успішного впровадження механізмів публічного управління безбар'єрною сферою в освітньому просторі

України. Зазначене є однією з центральних у процесі адаптації осіб з особливими потребами в закладах освіти. Найкраще соціально адаптована особистість відновлює соціально корисні зв'язки, правовий статус громадянина.

Вирішальним чинником, який визначає спосіб життя особистості на думку вітчизняних та зарубіжних дослідників вважають соціально-історичні умови життєдіяльності спільноти, що якісно впливає на людину.

Впровадження механізмів публічного управління безбар'єрною сферою в систему освіти та соціально-комунікативної адаптації осіб з особливими потребами в освітній простір України є одним із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає державним пріоритетам, окресленим у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та підтриманим низкою законодавчо-нормативних документів. Наприклад, Розпорядження Кабінету міністрів Верховної ради України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» наголошується: В основу безбар'єрної сфери в освіті покладена ідеологія, котра виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

Проте, незважаючи на дослідження феномену механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у освітньому просторі України дана проблема залишається слабо дослідженою.

Аналіз основних досліджень.

Вивченню проблеми адаптації і соціалізації присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних учених у багатьох галузях науки, зокрема, біології, соціології, фізіології, психології, педагогіки та інших: К. Андрусович [1, с. 4–6], М. Блажківський [2, с. 56], проте однозначного тлумачення цих понять немає.

За даними аналітико-інформаційного довідника «Основні показники інвалідності та діяльності медико-соціальних експертних комісій України за 2019 рік» в Україні у 2018 і 2019 роках було оглянуто 7861 і 8913 осіб старше 18 років, що мали статус дитини-інваліда. Впродовж цих років кількість визнаних інвалідами на 10 тис. дорослого населення склала – 2,4 і 2,5; а на 10 тис. населення працездатного віку – 3,4 і 3,5 [9]. У 2019 році найбільше було визнано інвалідами у Дніпропетровській, Івано-Франківській, Одеській, Черкаській (по 100,0%) областях. Найвищою була кількість визнаних інвалідами на 10 тис. дорослого населення у Волинській, Житомирській (по 4,0), Закарпатській (3,9) областях; а на 10 тис. населення працездатного віку – у Житомирській (5,6), Волинській (5,3), Закарпатській (5,2) областях [9]. Показники

первинної інвалідності у віці 18 років дорослого і працездатного населення України у 2018 і 2019 роках склали: всього – 2,5 і 2,4 та 3,4 і 3,5; загалом I групи – 0,4 і 0,4 та 0,6 і 0,6, у тому числі I А групи – 0,3 і 0,3 та 0,4 і 0,4; I Б групи – 0,2 і 0,2 та 0,3 і 0,2; II групи – 0,9 і 0,9 та 1,2 і 1,2; III групи – 1,2 і 1,1 та 1,6 і 1,7 на 10 тис. населення [9].

Найвищими показники первинної інвалідності дорослого населення у віці 18 років у розрізі областей України у 2019 році були у Волинській, Житомирській (по 4,0) областях, за I групою – у Волинській (0,9), Львівській (0,7); за II групою – у Рівненській (1,6) і Тернопільській (1,5); за III групою – у Закарпатській (2,4), Житомирській (2,0) та Івано-Франківській (1,8 на 10 тис. населення) [9]. У зв'язку з воєнними подіями 2022–2023 років кількість дітей з особливими потребами віком до 18 років збільшилась у рази.

Метою статті: Уточнення та обґрунтування основних механізмів публічного управління безбар'єрною сферою в освітньому просторі до впровадження понять «адаптація» та «соціальна комунікація» осіб з особливими потребами в освітньому просторі України.

Саме тому ми поставили перед собою наступні **завдання:** проаналізувати поняття соціально-комунікаційної адаптації, її види та рівні, з'ясувати ступінь співвідношення соціально-комунікативної адаптації у теорії та практиці публічного управління безбар'єрною сферою в освітньому просторі України.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на дослідження феномену механізмів публічного управління безбар'єрною сферою у освітньому просторі України дана проблема залишається слабо дослідженою. В основному науковці досліджують тільки частину – інклюзію. Етимологія терміну (Інклюзія (від англ. inclusion – включення, залучення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Потребу збільшення участі відчувають насамперед ті, що мають фізичні чи ментальні порушення) в освіті, а щоб розвинути, вдосконалювати механізми публічного управління у даній проблемі різним гілкам влади, потрібні спеціальні наукові розвідки щодо впровадження феномену безбар'єрної сфери в освіті, коли управлінцям, керівникам закладів освіти, педагогічним кадрам допомогатимуть оволодівати спеціальними професійними компетентностями.

Зміст зазначеного поняття розкривається у «Довіднику безбар'єрності» 2022 р. Поняття соціально-комунікативна адаптація у безбар'єрній сфері стало трактуватись більш широко, ніж просте поперед-

ження захворювання, в нього все частіше вкладається соціокультурний зміст: усунення будь-якого булінгу в закладі освіти; дискримінація. Також у дане поняття включають такі компоненти, як суб'єктивне благополуччя та відповідальна поведінка учасників діяльності закладу освіти. Дуже слушне нагадування О. Зеленською [з екрану] і групою її підтримки у «Довіднику безбар'єрності» про соціальне відторгнення яке протиставляють соціальному залученню, тобто інклюзії, і воно є проявом порушення базових прав людини (безбар'єрне ставлення, це відсутні слова, фрази, що демонструють упереджене, стереотипне або дискримінаційне ставлення до певних людей чи груп. Це ставлення, котре не відчужує людей – навмисно або ненавмисно. Це принцип який можна сформулювати однією фразою: шанувати гідність іншої людини. Публічне управління безбар'єрною сферою освіти України на сучасному етапі мають окремі аспекти цієї проблеми які повинні враховуватися. Механізмом публічного управління щодо ефективного функціонування й удосконалення безбар'єрної сфери простору освіти України, задля інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку у простір закладів освіти України є одним із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики, окресленим у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та підтриманим низкою законодавчо-нормативних документів, серед яких Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (від 5 черв. 2014 р.) та «Про внесення змін до закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (від 23 трав. 2017 р.). **Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) : Конвенція ООН від 13 груд. 2006 р.: [ратифіковано Законом України від 16 груд. 2009 р. № 1767-VI, дата набрання чинності для України: 6 берез. 2010 р.] // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 17. – Ст. 799.** Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг : Закон України від 23 трав. 2017 р. № 2053 // Голос України. – 2017. – 7 лип. (№ 123). – С. 3. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання: Закон України від 5 черв. 2014 р. № 1324 // Відомості Верхов. Ради. – 2014. – № 30. – Ст. 1011.; Офіц. вісн. України. – 2014.

– № 52. – Ст. 1386. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї [Електронний ресурс]: Закон України від 16 груд. 2009 р. № 1767-VI [зі змін. та доп., станом на 7 верес. 2016 р.] // Верховна Рада України офіц. веб-портал.: Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання/у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2011 р. № 872 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 62 – Ст. 2475. Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009–2015 роки «Безбар'єрна Україна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2009 р. № 784 // Офіц. вісн. України. – 2009 – № 58/60 – Ст. 2027; Уряд. кур'єр – 2009. – 12 серп. (№ 145).

Зазначеними документами нами було закладено основні механізми публічного управління та принципи безбар'єрної сфери освіти, а саме, особи з порушеннями психофізичного розвитку і, зокрема, діти мають такі ж права, що й інші члени суспільства: право жити, навчатися, працювати у своїй місцевості, мати свій дім, обирати друзів, право бути бажаним членом громади, право бути таким як усі [10, 384]. З'ясування механізмів публічного управління безбар'єрною сферою в просторі освіти України без розуміння поняття соціально-комунікативна адаптація, без знань видів порушень не стане актуальною. Тож, до основних видів порушення функцій організму людини, котрі визначаються медико-соціальною експертизою, належать порушення психічних (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, мови, емоцій, волі), сенсорних (зору, слуху, нюху, дотику, больової, температурної та інших видів чутливості), статодинамічних (голови, тулуба, кінцівок, рухливих функцій, статички, координації руху) функцій, а також кровообігу, дихання, травлення, виділення, обміну речовин та енергії, внутрішньої секреції, імунітету тощо. Супутніми є вади комунікації (необумовлені психічними розладами), зокрема, голосоутворення, дефекти усного (ринолалія, дизартрія, заїкання, алалія, афазія) та письмового (дистрофія, дислексія) мовлення, порушення, які викликають спотворення тіла (деформація обличчя, голови, тулуба, кінцівок тощо). Категорія «дитина з інвалідністю» встановлюється лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів після проведення діагностичних, лікувальних і реабілітаційних заходів за наявності даних, що підтверджують стій-

кий розлад функцій організму у зв'язку з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями, зумовленими захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами і, згідно до висновків медико-соціальної експертизи, установлюється відповідна група інвалідності.

Отже, інвалідність у дітей означає суттєве обмеження життєдіяльності. Вона спричиняє соціальну дезадаптацію, що зумовлена порушеннями у розвитку, труднощами в самообслуговуванні, спілкуванні, набутті професійних навичок. Направлення дітей з інвалідністю до навчальних закладів здійснюється органами управління освіти і науки обласних, районних (міських) державних адміністрацій з урахування висновків і рекомендацій психолого-медико-педагогічної комісії [3; 195].

Психолого-медико-педагогічна комісія діагностує психофізичні можливості дітей до навчання у школі за такими рівнями: здорові (діти, які за основними антропометричними показниками відповідають нормам, що ухвалені Міністерством охорони здоров'я України); здорові з тимчасовими відхиленнями чи затримками (незначні травми тощо), які легко підлягають реабілітації; діти з відхиленнями в розвитку окремих органів чи систем (легка форма дитячого церебрального паралічу (ДЦП), вади в розвитку кінцівок, недорозвинуті сухожилля, плоскостопість, клешоногість, вигини спини). Вона також визначає адекватні умови навчання, виховання дітей з ООП [68, с. 15–16]. Також у процесі публічного управління безбар'єрною сферою освіти слід акцентувати увагу на тому, що дитина з особливими освітніми потребами – це людина до 18 років, яка потребує додаткової підтримки в освітньому середовищі. Це можуть бути:

- 1) діти з інвалідністю;
- 2) діти з родин, що опинились у складних життєвих обставинах;
- 3) безпритульні діти;
- 4) діти, які живуть із ВІЛ/СНІД;
- 5) діти-сироти.

У Конвенції про права дитини окреслено, що наявність інвалідності у дитини є підставою для захисту від дискримінації, а «Неповносправна в розумовому чи фізичному відношенні дитина повинна мати повноцінне й достойне життя в нормальних умовах, які сприяють зростанню впевненості в собі та забезпечують її участь у житті суспільства. Дитина-інвалід має мати повноцінне та гідне життя в умовах, які забезпечують максимальну самостійність і соціальну і адапта-

ційну [8, 7, с. 144]. Адаптація має відношення до евристичних, почуттєвих, комунікативних, ціннісно-орієнтаційних, інституційно-організаційних та інших компонентів взаємодії суб'єкта й середовища. Відбувається перетворення його внутрішнього світу, реалізація прихованих потенцій.

Адаптація – це динамічний процес. Завдяки цьому, рухливі системи живих організмів, незважаючи на мінливість умов, підтримують стійкість, необхідну для існування, розвитку й продовження роду. Процес адаптації реалізується щоразу, коли в системі «організм-середовище» виникають значущі зміни, і забезпечується формування нового гомеостатичного стану, який дозволяє досягати максимальної ефективності фізіологічних функцій і поведінкових реакцій. Оскільки організм і середовище перебувають не в статичній, а динамічній рівновазі, їх співвідношення змінюється постійно, отже, постійно повинен здійснюватися процес адаптації.

До адаптації прагне все живе, у тому числі й люди. У результаті адаптації забезпечується емоційний комфорт, рівновага, знімаються стреси. Але фактори й умови, що сприяють адаптації, у людей зовсім різні. Наприклад, для одних, щоб відчувати емоційну рівновагу в діяльності, спілкуванні й творчості, треба бути таким, як усі, в інших така гармонізація настає тоді, коли людина перебуває в ролі лідера, для третіх головне – подолати перешкоди і т. д. [1, с. 341].

Мета діяльності будь-якої людини супроводжується прагненням до емоційного задоволення, комфорту, гармонізації з оточенням, які неможливі без адаптації, а вона в кожного досягається по-різному. Важливо одне, що всі адаптовані особистості зазвичай емоційно врівноважені, у них є сенс існування, нехай і не завжди усвідомлений, у них мало деструктивних стресів, переживань. Але адаптація не повинна стати самоціллю, бо в цьому випадку ми будемо виховувати конформістів. Адаптація – умова розвитку особистості, розкриття її індивідуальності, і це головний акцент. Розрізняють різні види адаптації, проте зазвичай вони взаємозв'язані. Наприклад, психологічна адаптація особистості в суспільстві відбувається завдяки таким психологічним механізмам, як рефлексія, ідентифікація, емпатія тощо. Соціальна адаптація – процес пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового

соціального середовища. Як слушно відзначає Ю. Гладуш, без психологічної адаптації соціальна була б неможливою [1, с. 23]. Часто у науковій літературі мова йде про соціально-психологічну адаптацію особистості, яка розглядається як складний, багаторівневий і ієрархічно організований процес взаємодії особистості й соціального середовища, що приводить до реалізації внутрішньо особистісного потенціалу в конкретних умовах життєдіяльності, це процес об'єктивних і суб'єктивних відносин, узгодження й зміни властивостей систем, що взаємодіють. Слід наголосити на тому, що соціальна адаптація не є чимось віртуальним або нереальним, це – самодостатній процес, хоча і тісно пов'язаний з іншими спорідненими соціальними процесами. Так, наприклад Тараненко О, поряд із поняттям «соціальна адаптація» використовуються такі поняття, як: «соціалізація», «приспосовування», «розвиток», «формування», «становлення», «виховання» тощо. Але кожне із них не є відбиттям іншого. Зокрема, Чайковський трактує поняття «соціалізація» як безперервну адаптацію особистості до реакцій інших людей, до оточення [16, 51–56; 18, 162] та диференціює її до певної конкретної ситуації, сукупності обставин. Тобто використовує її для визначення процесу послідовного пристосування на основі ситуативних адаптацій особистості під час подолання типових ускладнень, а поняття «приспосовування» – як визначення «приспосовування організму до потреб специфічних ситуацій» [3, 167].

Процес адаптації тісно зв'язаний з процесом соціалізації. Термін «соціалізація», який все частіше вживається в останні роки (спочатку він з'явився в зарубіжній соціальній психології, потім в 60-ті роки ХХ століття перейшов у вітчизняну психологію), має велике значення для навантаження й різними авторами трактується далеко не однозначно. Так, часто зустрічається визначення соціалізації як «засвоєння індивідом соціального досвіду, у процесі якого формується конкретна особистість», яке, на нашу думку, є цілком правомірним. Тараненко О. відзначає, що соціалізація – це процес і результат включення індивіда в соціальні відносини. Вона здійснюється шляхом засвоєння індивідом соціального досвіду й відтворення його у своїй діяльності [16, с. 56–59]. Пріоритетність цих особливостей полягатиме в тому, що сприятиме соціальній адаптації особистості [11]: комунікативна обдарованість; стресостійкість; уміння навчатися; саморегуляція та активність; гнучкість характеру (здатність у різних життєвих обставинах виявляти різні

рисни характеру), що відповідає ринковій орієнтації; виразні вольові якості; прикладний інтелект; високий рівень розвитку пам'яті та уваги; вираженість мотиву досягнення; перевага спрямованості на справу, а не на спілкування. Особистість вже не розглядається як істота пасивна, оскільки йдеться не тільки про засвоєння досвіду, але і його відтворення. В результаті соціалізації людина засвоює стереотипи поведінки, норми й ціннісні орієнтації зовнішнього середовища, у якому вона функціонує, але робить це відповідно до раніше засвоєного досвіду й потреб що допомагають повноцінно включитися в процеси соціальної адаптації як активної особистості.

Успіх будь-якої спільної діяльності людей залежить від стану, рівня розвитку, напрямів і видів комунікацій, сприйняття і використання працівниками інформації несловесних знаків (погляду, виразу обличчя тощо). У значній мірі цей успіх обумовлюється змістом і структурою комунікаційного процесу як на міжособовому, так і на організаційному рівнях, вмінням застосовувати сучасні інформаційні технології. **У вузькому розумінні комунікації** – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами [17, с. 164–175].

У теорії публічного управління під комунікацією розуміють процес обміну інформацією між двома або більше особами, який забезпечує їх взаєморозуміння. За такою схемою: Комунікант Реципієнт (відправник) (одержувач) Для здійснення процесу комунікації у практиці публічного управління безбар'єрною сферою у просторі освіти України необхідні, декілька умов:

а) особи, які генерують ідеї, що призначені для виконання; виконавці – особи, для якої призначена важлива інформація, що передається;

б) наявність ідей, рішень чи повідомлень, тобто закодованої за допомогою будь-яких символів інформації, призначеної для виконання;

в) наявність каналу комунікації, тобто засобу за допомогою якого передається інформація, чи рекомендації або вказівки;

г) наявність зворотного зв'язку, тобто процесу повідомлення у зворотному напрямку: від одержувача до відправника. Таке повідомлення містить інформацію про ступінь сприйняття і зрозумілості отриманого ним повідомлення. У теорії менеджменту публічного управління матеріали тільки тоді називаються інформацією, коли вони володіють такими властивостями як цінність (корисність), своєчасність, доцільність, досто-

вірність, доступність. Основою засвоєння інформації є триада (передача, значущість, використання).

У організаційному контексті поняття «комунікація» розглядається як процес (комунікація – це спілкування людей: обмін ідеями, думками, намірами, відчуттями, інформацією) і як об'єкт (сукупність технічних засобів, що забезпечують процеси передачі інформації). Добре налагоджені комунікації сприяють забезпеченню організаційної ефективності. Якщо впровадження механізмів публічного управління ефективно в безбар'єрній сфері простору освіти-комунікація ефективна і у всіх інших видах діяльності. Комунікації повинні бути такі, щоб управлінці різних гілок влади мали об'єктивні результати моніторингу інформації у потрібний час і в зручній формі для ухвалення рішень. Таким чином, комунікація – це одна з необхідних умов життя людини в соціумі, а комунікабельність – одна з важливих системних характеристик у роботі управлінських керівних і педагогічних кадрів [12, с. 123].

Під комунікабельністю в соціальних групах суб'єктів у закладах освіти розуміють здатність до спілкування, товарищескість, здібність до спільної роботи. У теорії публічного управління технології комунікабельності – це сумісність різнотипних систем передачі інформації. Щодо конкретної організації діяльності закладу освіти можна говорити як про зовнішню комунікацію, так і про внутрішню. Зовнішня комунікація – це комунікація зі світом, що знаходиться за межами закладу освіти, це комунікації між колективом і зовнішнім середовищем. Завдання зовнішніх комунікацій – задовольнити потреби осіб з особливими потребами, налагодити зв'язки з державними органами, громадськістю, постачальниками освітніх послуг клієнтами. За допомогою зовнішніх комунікацій формується і підтримується імідж закладу освіти [6, с. 56; 8, с. 130].

Внутрішні, або внутрішньоорганізаційні, комунікації (комунікація у середині освітніх підрозділів по рівнях виробництва і управління, міжособові комунікації, неформальні комунікації) постають як частина професійної діяльності: зв'язок між кластерами освіти. Комунікація усередині закладу освіти включає інструктаж, інформацію, навчання, менеджмент, виступає методом індивідуального спілкування. Отже, найважливіша мета внутрішньої комунікації серед суб'єктів є створення серед членів колективу закладу освіти підтримки цілей і політики, організації, що здійснюється керівництвом [1, с. 20–24].

Таким чином, комунікація це процес, за допомогою якого деяка ідея передається від джерела до одержувача з метою змінити поведінку цього одержувача.

Висновок. Системний аналіз стану здоров'я молоді в Україні засвідчив, що впродовж останніх років, особливо за воєнний стан, утримується дестабілізація їх здоров'я, що безпосередньо впливає на рівень первинної інвалідності осіб до 18 років. Таким чином, семантичний аналіз поняття соціально-комунікаційна адаптація дозволяє виокремити такі характерні її особливості: а) вона є складовою процесу соціалізації особи з особливими потребами; б) соціально-комунікативна адаптація являє собою складний, суперечливий процес взаємодії осіб з особливими потребами та середовища закладу освіти; в) сутність механізмів публічного управління безбар'єрною сферою освіти вимагає професійної управлінської компетентності для управлінців різних гілок влади, соціально-комунікативної адаптації і формування готовності керівних і педагогічних кадрів до розкриття категорій «соціальні очікування», «рівень домагань», «афект неадекватності»; г) проблема соціально-комунікаційної адаптації може бути вирішена, якщо механізми публічного управління безбар'єрною сферою простору освіти України суб'єкти діяльності закладу освіти сприйматимуть і виконуватимуть нормативні вимоги суспільства й безпосереднього оточення які особисто для нього прийнятні, котрих вони готові дотримуватися. Вивчаючи в подальшому проблему виходимо з того, що соціально-комунікативна адаптація – це особливий різновид процесу соціалізації осіб з особливими потребами, котрий забезпечує відповідність поведінки індивіда вимогам, які висувають до нього суспільство й найближче соціальне оточення, відображеним у соціальних нормах і законах, а також поєднання інтересів особистості й суспільства (найближчого соціального оточення).

Перспективи досліджень. Перспективами подальших досліджень проблем соціально-комунікативної адаптації осіб з особливими потребами є створення моделі механізмів публічного управління розвитком безбар'єрною сферою в просторі освіти, моніторингу інвалідності молоді в Україні з визначенням переліку показників, які відстежуються її періодичності, рівнів спостереження, програмного забезпечення для інформування державних службовців, керівників і педагогічних працівників і інших суб'єктів закладів освіти задля підтримки функціонування системи освіти. Зазначимо,

що для впровадження механізмів публічного управління у безбар'єрну сферу системи освіти, важливою складовою успішного функціонування соціально-комунікаційної

адаптації – є командний підхід, тобто тісна співпраця управлінських, керівних, педагогічних кадрів, батьків та кола фахівців одного напрямку.

Література:

1. Андросович К. Феномен адаптації як предмет наукового аналізу. Освіта та розвиток обдарованої особистості. Вип. 3(46) 03/ 2016. С. 20–24.
2. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. № 6(8). К. : Університет «Україна», 2009. С. 17–18.
3. Блажківський М. Поняття адаптації у сучасній науковій літературі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. Вип. 1. С. 233–242.
4. Borustein M., Hahn C. Development pathways among adaptive functions and externalizing and internalizing behavioral problems. *Development science*. 2013. Vol. 17. P. 76–87.
5. Волкова, К. С. (2016). Підготовка вчителів до роботи в інклюзивному закладі як шлях подолання перепон у навчанні особливих дітей. *Дитина з особливими потребами*, 10 (22), 4–7.
6. Грошилін Г. Нові функції і роль держави в регулюванні соціально трудових відносин в Україні. Україна: аспекти праці. № 5. 1996. С. 33–39.
7. Гладуш В. А. Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика: монографія. Д.: Пороги, 2012. 292 с. 7.
8. Гладуш В. А. Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика: монографія. Д.: Пороги, 2012. 292 с.
9. Горяна Л., Здоров'язбережувальний контент формування професійного іміджу педагогічних працівників у вітчизняному освітньому просторі. Професійний успіх у контексті сталого розвитку: освіта, економіка, екологія: монограф. / редкол.: Терентьєва Н.О., Горяна Л.Г. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. 286.
10. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
11. Злобіна О. Особистість сьогодні: адаптація до суспільної нестабільності / О. Злобіна, В. Тихонович. К., 1996. С. 9–10. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг.ред. І. Д. Звереві. Київ–Сімферополь : Універсум, 20013. 536 с.
12. Олексієнко О.М. Адаптаціогенез як державний механізм впровадження здоров'язбережувального управління освітою. Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: тези VII Міжнародної науково-практичної конференції. Чернігів, 2021. С. 67–68.
13. Петровська Т. Економіко – психологічна адаптація і стиль життя. Соціальна психологія. № 6. 2004. С. 59–67.
14. Семенець-Орлова І. Державне управління освітніми змінами в Україні : теоретичні засади : монографія. К. : ЮСТОН, 2018. 420 с.
15. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи. Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. 2011. № 1. С. 56–61.
16. Український тлумачний словник. URL: <http://language.br.com.ua/>
17. Чайковський М. Є. Інклюзивність ВНЗ як умова впровадження інклюзії та соціалізації студентів з особливими потребами. Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів : тези доповідей XIII міжнародної науково-практичної конференції (20–21 листопада 2013 р., м. Київ). К. : Університет «Україна», 2013. С. 77–78.
18. Semenets-Orlova, I., Mykhailych, O., Klochko, A., Nestulya, S., & Omelyanenko, V. (2019). Readiness of the education manager to provide the organizational development of institutions (based on the sociological research). *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 132–142.
19. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Tolubyak, V., Sebalo, L., & Rudina, M. (2020). Functional and role-playing positions in modern management teams: an educational institution case study.

References:

1. Androsovich K. The phenomenon of adaptation as a subject of scientific analysis. Education and development of a gifted personality. Vol. 3(46) 03/ 2016. P. 20–24.
2. Actual problems of education and upbringing of people with special needs: coll. of science works. No. 6(8). K.: "Ukraine" University, 2009. P. 17–18.
3. Blazhkiivskiy M. The concept of adaptation in modern scientific literature. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. 2014. Issue 1. P. 233–242.

4. Borustein M., Hahn C. Development pathways among adaptive functions and externalizing and internalizing behavioral problems. *Development science*. 2013. Vol. 17. P. 76–87.
5. Volkova, K. S. (2016). Preparing teachers to work in an inclusive institution as a way to overcome obstacles in the education of special children. *Child with special needs*, 10 (22), 4–7.
6. Groshilin G. New functions and role of the state in regulating social labor relations in Ukraine. *Ukraine: labor aspects*. No. 5. 1996. P. 33–39.
7. Gladush V. A. Post-graduate pedagogical education of defectologists in Ukraine: theory and practice: monograph. D.: Porogy, 2012. 292 p. 7.
8. Gladush V. A. Post-graduate pedagogical education of defectologists in Ukraine: theory and practice: monograph. D.: Porogy, 2012. 292 p.
9. Horyana L., Health-preserving content of professional image formation of pedagogical workers in the domestic educational space. *Professional success in the context of sustainable development: education, economy, ecology: monograph / edited by: N.O. Terentyeva, L.G. Horyana*. Cherkasy: Yu.A. Chabanenko Publisher, 2018. – 286.
10. *Encyclopedic dictionary of public administration / comp. : Yu.P. Surmin, V.D. Bakumenko, A.M. Mykhnenko and others. ; under the editorship Yu.V. Kovbasyuka, V.P. Troshchynskyi, Yu.P. Surmina*. K.: NADU, 2010. 820 p.
11. O. Zlobina. *Personality today: adaptation to social instability / O. Zlobina, V. Tikhonovich. K., 1996. P. 9.10.. Encyclopedia for specialists in the social sphere / under general editorship. I. D. Zvereva*. Kyiv–Simferopol: Universum, 20013. 536 p.
12. Oleksienko O.M. Adaptation genesis as a state mechanism for implementing health-saving education management. *Modern problems of training and professional improvement of workers in the field of education: theses of the VII International Scientific and Practical Conference*. Chernihiv, 2021. pp. 67–68.
13. Petrovska T. Economic – psychological adaptation and lifestyle. *Social psychology*. No. 6. 2004. P. 59–67.
14. Semenets-Orlova I. *State management of educational changes in Ukraine: theoretical foundations: monograph*. K.: EUSTON, 2018. 420 p.
15. Taranchenko O. Trends in modern education: the role of the teacher in creating an effective inclusive school. *Defectology. A special child: education and upbringing*. 2011. No. 1. С. 56–61.
16. *Ukrainian explanatory dictionary*. URL: <http://language.br.com.ua/>
17. Tchaikovsky, M. E. Inclusiveness of higher education institutions as a condition for the implementation of inclusion and socialization of students with special needs. *Actual problems of education and upbringing of people in an integrated educational environment in the light of the implementation of the UN Convention on the Rights of the Disabled: theses of reports of the XIII International scientific and practical conference (November 20–21, 2013, Kyiv)*. K.: "Ukraine" University, 2013. – P. 77–78.
18. Semenets-Orlova, I., Mykhailych, O., Klochko, A., Nestulya, S., & Omelyanenko, V. (2019). Readiness of the education manager to provide the organizational development of institutions (based on the sociological research). *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 132–142.
19. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Tolubyak, V., Sebalo, L., & Rudina, M. (2020). Functional and role-playing positions in modern management teams: an educational institution case study.